

Giza Eskubideei buruzko Deustu Koadernoak

ISSN (bertsio inprimatua): 2603-5766 • ISSN-L (loturako): 2603-5766

DOI (bilduma): <https://doi.org/10.18543/LFGQ4860>

113 zenb.

ISBN (zenbakia): 978-84-1325-273-5

DOI (zenbakia): <https://doi.org/10.18543/PICP8936>

Etorkizun bat giza eskubideetarako

Cristina de la Cruz Ayuso (koord.)

Deusto

Instituto de Derechos Humanos

Pedro Arrupe

Giza Eskubideen Institutua

Giza Eskubideei buruzko Deustu Koadernoak

DOI (bilduma): <https://doi.org/10.18543/LFGQ4860>

Giza Eskubideei buruzko Deustu Koadernoak

113 zenb.

DOI (zenbakia): <https://doi.org/10.18543/PICP8936>

Etorkizun bat giza eskubideetarako

Cristina de la Cruz Ayuso (koord.)

Bilbao
Deustuko Unibertsitatea
2025

ERREDAKZIO BATZORDEA

Encarnación La Spina, Pedro Arrupe Giza Eskubideen Institutua, Deustuko Unibertsitatea.

Cristina de la Cruz, Pedro Arrupe Giza Eskubideen Institutua, Deustuko Unibertsitatea.

Trinidad L. Vicente, Pedro Arrupe Giza Eskubideen Institutua, Deustuko Unibertsitatea.

Felipe Gómez Isa, Pedro Arrupe Giza Eskubideen Institutua, Deustuko Unibertsitatea.

ARGITATZE BATZORDEA

Anja Mihr, Utrechteko Unibertsitateko Human Rights Centeroko ikertzailea, Herbehereak.

Antoni Blanc Altemir, Lleidako Unibertsitateko Nazioarteko Zuzenbide Publikoko katedraduna.

Carlos Villán Durán, Presidente de la Asociación Española para la Promoción del Derecho Internacional de los Derechos Humanos.

Carmen Márquez, Nazioarteko Zuzenbide Publikoko katedraduna, Sevillako Unibertsitatea.

Cristina Churruga, Pedro Arrupe Giza Eskubideen Institutua, Deustuko Unibertsitatea.

Eduardo J. Ruiz Vieytez, Pedro Arrupe Giza Eskubideen Institutua, Deustuko Unibertsitatea.

Fernando Fantova, gizarte zerbitzuekin lotutako gaietako aholkularia, Bilbao.

Francisco López Bárcenas, Giza Eskubideen Mexikar Akademia, Mexiko.

Gaby Oré Aguilar, giza eskubideetako eta genero gaietako nazioarteko aholkularia eta Human Rights Aheadeko kidea, Madril.

Gloria Ramírez, Mexikoko Unibertsitateko Autonomo Nazionalako Politika Zientziako katedraduna, UNAM, Mexiko.

Gorka Urrutia, Pedro Arrupe Giza Eskubideen Institutua, Deustuko Unibertsitatea.

Jaume Saura, Kataluniako Giza Eskubideen Institutuko presidentea,artzelona.

Joana Abrisketa, Pedro Arrupe Giza Eskubideen Institutua, Deustuko Unibertsitatea.

Jordi Bonet, Nazioarteko Zuzenbide Publikokoartzelona Unibertsitatea.

José Aylwin, Giza Eskubideen behatokiko zuzendaria, Temuco, Txile.

José Luis Gómez del Prado, Mertyzenarioak erabiltzeari buruzko Nazio Batuetako lan-taldeko kidea, Ginebra, Suitza.

José Manuel Pureza, Ikasketa Sozialen Zentroa, Coimbrako Unibertsitatea, Portugal.

Judith Salgado, Giza Eskubideetako Andeetako Programa, Simón Bolívar Andeetako Unibertsitatea, Quito, Ekuador.

Koen de Feyter, Nazioarteko Zuzenbide Publikoko katedraduna, Amberesko Unibertsitatea, Belgika.

Manuela Mesa, Bakerako Hezkuntza eta Ikerketa Zentroko (CEIPAZ) zuzendaria, Madril.

Noé Cornago, Nazioarteko Harremanetako irakasle titularra, Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea, Leioa.

Pablo de Greiff, International Center on Transnational Justice, New York.

Víctor Toledo Llancaqueo, Politika Publikoetako Zentroa, ARCIS Unibertsitatea, Santiago, Txile.

Vidal Martín, Nazioarteko Harremanetarako eta Kanpoko Elkarrizketarako Fundazioko (FRIDE) ikertzailea, Madril.

Lan honen berregintza, banaketa, komunikazio publiko edo moldaketaren bat egiteko, ezinbestekoa da egileen baimena izatea, legeak ezarritako salbuespenetan izan ezik. Lan honen atalen bat fotokopiatu edo eskaneatu behar izanez gero, jo ezazu CEDROra (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org<<http://www.cedro.org>>).

© Deustuko Unibertsitateko Argitalpenak

1 posta-kutxa - 48080 Bilbao

Posta elektronikoa: publicaciones@deusto.es

ISSN (bertsio inprimatua): 2603-5766 • ISSN-L (loturako): 2603-5766

ISBN (zenbakia): 978-84-1325-273-5

DOI (bilduma): <https://doi.org/10.18543/LFGQ4860>

DOI (zenbakia): <https://doi.org/10.18543/PICP8936>

Lege gordailua: LG BI 01122-2025

Deustuko Unibertsitatea eta giza eskubideak

Juan José Etxeberria

Deustuko Unibertsitateko errektorea

Jesusen Lagundiak, 1540an San Ignazio Loiolakoak sortu zuenetik, pertsonen heziketa integrala izan du eginkizun nagusietako bat.

Jesusen Lagundiaren hezkuntza-tradizioan, ikasleen prestakuntza integralak lau helburu lortzera bideratu du bertako jarduna: *fides*, *humanitas*, *iustitia* eta *utilitas*. Horiexek dira Ledesma-Kolvenbach unibertsitate-paradigma pedagogikoaren lau zutabeak, Jesusen Lagundiko Buru Nagusi Peter Hans Kolvenbach-ek 2001 eta 2007 bitartean zenbait hitzalditan formulatu zuenaren arabera. Ikuspegi hori ez da berria. Juan Alfonso Polancok —San Ignaziok bildutako lehen jesuitetako batek— zioen bezala, Jesusen Lagundiko ikastetxeen helburua argia zen sorrera-garaian jada: hurkoari zerbitzu ona emateko ikastea.

Prestakuntza integral horren bidez, begirada kritikoa landu nahi da, errealitatearen eraldaketan oinarrituta. Funtsezkoa da prestakuntza horrek justizia soziala bilatzean jartzea arretagunea, gure ikasleak kontziente, konpetente, errukitsu eta konprometituak izan daitezzen.

Vatikanoko II. Kontzilioaren babesean, Pedro Arruperen lidergo profetikoaren pean, xx. mendeko 60ko hamarkadaren erdialdetik aurrera, Konpainiak beste bide bat hartu zuen, fedea berak eskatu bezala justiziarekiko kezkan oinarrituta (32. Kongregazio Nagusia, 1975). Peter Hans Kolvenbachen hitzetan, «bidegabeki sufritzen ari zen mundu ba-

terako emandako erantzun zehatza, errotikoa eta egokia»¹ izan zen ildo berri hori. Egia esan, ordutik, jesuitek lan inspiratzailea egin dute justizia eta giza eskubideak sustatzen beren misioaren hainbat eremutan, hezkuntza barnean hartuta.

Deustuko Unibertsitatea ez da Elizaren eta Jesusen Lagundiaren bilakaera horretatik kanpo geratu. José Antonio Obieta Chalbaud sj jaunak, besteak beste, argi ikusi zuen unibertsitateak justiziaren eta giza eskubideen mundura zabaltu behar zuela. Harvardeko Unibertsitatean hezia zen, eta Deustuko Unibertsitate Nazioarteko Zuzenbide Publikoko irakasle gisa itzuli zenean, giza eskubideen institutu bat sortzea bururatu zitzaion, Europako eta Ipar Amerikako unibertsitate askoren ereduari jarraituz. Zoritxarrez, ezin izan zuen bere ametsa gauzatu, lehenago hil baitzen, baina esparru horretan bikaintasunezko irakasuntzaren eta ikerketaren sustapenerako zentro bat sortzeko gogoia sorrarazi zuen bere ikasle batzuegan. Aita Jaime Oraá sj jaunak hartu zuen haren lekukoa. Oxfordeko Unibertsitatean doktorego-ikasketak egin eta bueltan itzuli zenean, 1997ko azaroaren 14tik² aurrera Deustuko Unibertsitateko Pedro Arrupe Giza Eskubideen Institutua izango zenaren oinarriak jartzea lortu zuen. Horrela, Deustuko Unibertsitateak giza eskubideekiko hartutako konpromiso horren bidez, bat egin zen hamarkada batzuk lehenago Pedro Arrupek emandako bultzada profetikorekin.

1998an, Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsala (1948) onartu zeneko 50. urteurrena ospatzeko, Deustuko Unibertsitateak, Pedro Arrupe Giza Eskubideen Institutuaren eta Forum Deustoren³ lankidetzarekin, ikerketa-proiektu bat egin zuen, eta horren emaitza izan zen lan kolektibo bat, Adierazpen Unibertsalaren esanahiaren eta inpaktuaren analisisan sakontzen duena, diziplina anitzeko ikuspegia hartuta⁴.

Giza Eskubideen Institutuaren jardunari esker, Deustuko Unibertsitateak nazioarteko bokazioa indartu du, eta arreta eman die kalteberatasun-egoeran dauden pertsonen eta taldeen giza eskubideei, hala nola migratzaileen, herri indigenen, gizarte-bazterketako egoeran dau-

¹ Kolvenbach, P. H. (2000): *El servicio de la fe y la promoción de la justicia en la educación universitaria de la Compañía de Jesús en Estados Unidos*, Santa Clarako Unibertsitatea, Kalifornia, 2000ko urriaren 6a.

² Azaroaren 14a ez da ausazko data, baizik eta nahita aukeratu zen Pedro Arruperen jaiotza ospatzeko, 1907ko azaroaren 14an jaio baitzen, Bilbon.

³ Giza Eskubideen Institutua (1999), *Los derechos humanos en un mundo dividido*. Bilbao: Deustuko Unibertsitatea, Bilbao.

⁴ Giza Eskubideen Institutua (1999), *La Declaración Universal de los Derechos Humanos en su Cincuenta Aniversario: Un Estudio Interdisciplinar*. Bilbao: Deustuko Unibertsitatea.

den pertsonen edo terrorismoaren biktima direnen giza eskubideei. Ildo horretan, nabarmentzekoa da Deustuko Unibertsitateak NOHA (*Network on Humanitarian Action*, 1994) sarea sortzen parte hartu izana. Hain zuzen ere, munduko hainbat eta hainbat txokotan ekintza humanitarioaren esparruan eta garapena sustatzeko esparruan jardun/jarduten duten profesionalen belaunaldi asko prestatu dira sare horri esker. Era berean, 1997tik aurrera, Pedro Arrupe Giza Eskubideen Institutuaren jardunak berekin ekarri zuen Deustu izatea EMA (*European Master in Human Rights and Democratisation*, Venezia) sarea sortu zuen unibertsitateetako bat; sare hori, gerora, *European Inter-University Center for Human Rights and Democratisation* (EIUC) bihurtu zen. Era berean, zentro hori, 2019an, *Global Campus of Human Rights* bihurtu zen: bost kontinenteetako ehun unibertsitatek baino gehiagok osatutako sare bat, goi-mailako irakaskuntza giza eskubideen eta demokratizazioaren esparruan sustatzen saiatzen dena. *Global Campus of Human Rights* erakundearen babespean, eta Europar Batasunaren (EB) eta beste emaille batzuen laguntzarekin, gaur egun Giza Eskubideei eta Demokratizazioari buruzko zortzi master eskaintzen dira: Venezian, Buenos Airesen, Sarajevon, Bangkokon, Yerevanen, Pretorian, Beiruten eta Bishkeken.

Azken urteotan, migratzaileen eskubideen defentsa da Jesusen Lagundia eta haren unibertsitateak kezkatzen dituen gai nagusietako bat. Giza Eskubideen Institutuaren lana, Deustuko Unibertsitateko beste talde batzuekin nahiz Jesusen Konpainiako Espainiako beste unibertsitate batzuekin lankidetzan egina, oso garrantzitsua izan da unibertsitateak ekarpen esanguratsua egiteko pertsonen duintasunaren defentsan eta gure gizarteen etorkizunerako funtsezkoa den gai horretan. Arlo horretan, erabakigarria izan da Deustuko Unibertsitateak IMISCOE (International Migration Research Network) sarean parte hartzea; alegia, migrazioen eta integrazioaren esparruan ikerketa eta ezagutzaren transferentzia sustatzeko Europako sarerik handienean parte hartzea.

Azkenik, gure unibertsitateak, Giza Eskubideen Institutuaren bitartez, Association of Human Rights Institutes (AHRI) delakoan parte hartzen du. Elkarre horrek giza eskubideen 80 zentro baino gehiago biltzen ditu, 5 kontinenteetakoak, eta munduan giza eskubideen kultura sustatzen saiatzen da. Esparru horretan, Deustuko Unibertsitateak sarearen Urteko Konferentzia antolatu zuen 2023ko irailean, giza eskubideen defentsan aritzen diren pertsonen egoera gero eta zaugarriagoari buruzkoa⁵. Kon-

⁵ AHRI Conference, *Human Rights Defenders Under Siege*, University of Deusto, Bilbao, 7-9 September 2023, <https://live.eventtia.com/en/ahriconference2023>.

ferentzia hura baliagarria izan zen mundu akademikoak, giza eskubideen defentsarako GKE-ek eta politika publikoen esparruan erantzukizuna duten pertsonak elkarrekin hitz egin eta hausnartu zezaten, giza eskubideen defendatzaileak babesten eta haiek segurtasun-baldintzetan lan egin ahal izateko ingurune egokia sortzen laguntzearen. Konferentzia horretan oso parte-hartze nabarmena izan zuten *Herrialde Indigenentzako Giza Eskubideetako Prestakuntza Programako* ikasleek. Programa hori 2000. urtetik eskaintzen du Deustuko Unibertsitateak, Giza Eskubideen aldeko Nazio Batuen Goi Komisarioaren Bulegoarekin lankidetzan eta Elankidetzan, Lankidetzarako eta Elkartasunerako Euskal Agentziaren laguntzaz. Programak, beraz, 20 urtetik gora daramatza martxan, eta denbora horretan guztian 200 agintari indigena baino gehiago prestatu ditu, beren jatorrizko herrialdeetan giza eskubideak sustatzeko eta defendatzeko prozesuen buru izan daitezzen; eta horretan dihardute agintari horiek oraindik ere. Ildo horretatik, aukera hau baliatu nahi dut gure ikasleetako bati bihotz-bihotzez omenaldia egiteko. Cristina Bautista Taquinás da ikasle hori, Kolonbiako Cauca harraneko Nasa herriko indigena. 2017an Deustuko Unibertsitatean ibili ondoren, bere herrialdera itzuli zen, eta 2019an erail zuten, inpunitate osoz, beste lau kiderekin batera, komunitate indigenen eskubideen defentsan egiten ari zen lanagatik. Honela zioen Cristinak berak, Nasa herriaren arbaso agintari gisa egiten zuen lanagatik mehatxuak jasotzen zituenean: «Hitz egiten badugu, hil egiten gaituzte; isilik bagaude ere bai. Bada, orduan... hitz egin dezagun!».

Giza eskubideak sustatzeko jarduera horietan guztietan oso kon-tuan izan dugu beti zeinen garrantzitsua den ikertzea eta ikerketaren emaitzak zabaltzea. Horregatik jarri genuen martxan *Giza Eskubideei buruzko Deustu Koadernoak* bilduma. Hain zuzen ere, orain 100. zenbakia ateratzera iritsi da. Bilduma honek hasiera-hasieratik jorratu nahi izan ditu giza eskubideen funtsezko alderdiak, zorrotasun zientifikoz, baina betiere mundu akademikotik haragoko irakurle multzo zabalago batengana iristen saiatuta. Orain bildumaren 100. zenbakia argitaratu da, ekimenak harrera ona izan duen seinale. Bejondeigula harrera horregatik. Eskerrak eman nahi dizkiegu bildumaren historian zehar argitalpena babestu duten erakundeei, bereziki Eusko Jaurlaritzako Giza Eskubideen Zuzendaritzari eta, jakina, koadernoak ikerketetarako, irakaskuntza-lanetarako eta/edo dibulgazio-lanetarako erabiltzen dituzten irakurleei ere bai. Zuei esker, gure ahaleginak badu zentzua.